

SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANA

NOTIKUMI, POLITIKA, PĒTĪJUMI

JŪNIJS-AUGUSTS, 2019

Labklājības ministrija

LATVIJĀ

EIROPAS PARLAMENTA VĒLĒŠANU REZULTĀTI

25.maijā Latvijā notika Eiropas Parlamenta vēlēšanas. Vēlēšanām iesniegtajos 16 partiju un partiju apvienību kandidātu sarakstos kopā bija iekļauti 246 deputātu kandidāti, no kuriem 171 jeb 69,5% bija vīriešu un 75 jeb 30,5% bija sievietes. Latvijai Eiropas Parlamentā ir 8 deputātu vietas. No Latvijas jaunajā Eiropas Parlamenta sasaukumā ir ievēlētas 3 sievietes un 5 vīrieši. Kopumā Eiropas Parlamentā ir ievēlēts rekordskaits jeb 61% jaunu deputātu un tajā ir augstāks sieviešu īpatsvars - 40% salīdzinājumā ar 37% iepriekšējā sasaukumā. Jaunākā deputāte ir 21 gadu vecā Kira Marija Pētera-Hansena no Dānijas, bet vecākais - 82 gadus vecais Silvio Berlusconi no Itālijas.

Latvijā balsotāju reģistrēšana iecirkņos pagaidām nenotiek elektroniski, līdz ar to netiek apkopota un uzkrāta informācija par vēlētājiem atbilstoši dzimumam, vecumam vai kādai citai vēlētāju raksturojošai pazīmei. Taču [Centrālā vēlēšanu komisija](#) pēc Eiropas Parlamenta vēlēšanām, sadarbībā ar pētījumu centru SKDS visā Latvijā veica vēlētāju aptauju, kurā piedalījās 891 Latvijas pilsonis vecumā no 18 līdz 75 gadiem. Atbilstoši respondentu sniegtajām atbildēm var pieņemt, ka no vēlētājiem, kas piedalījās EP vēlēšanās, 49,9% bija vīrieši un 57% sievietes. Dažādu sociāli demogrāfisko grupu atbilžu analīze liecina, ka biežāk nekā caurmērā Eiropas Parlamenta vēlēšanās piedalījušās sievietes, respondenti, kuriem ir 55 gadi un vairāk, sabiedriskā sektora darbinieki, ar vidējiem vai augstiem ienākumiem, kā arī Rīgā dzīvojošie. Savukārt vīrieši, jaunieši vecumā no 18-24 gadiem un vecumā no 35-44 gadiem, zemu ienākumu saņēmēji, Kurzemes un Latgales reģionā dzīvojošie iedzīvotāji, kā arī tie, kas dzīvo citās pilsētās (nevis Rīgā) un lauku apvidos, bija tie, kas pārsvarā nepiedalījās vēlēšanās.

Jautājumā par to, kāpēc piedalījās vēlēšanās, gandrīz puse (no tiem 44,5% - vīrieši, 46,6% - sievietes) no tiem, kas piedalījās Eiropas Parlamenta vēlēšanās (53,7%), kā iemeslu minēja pilsoņa pienākumu, savukārt 14,7% (no kuriem vīrieši - 16% un sievietes - 13,7%) vēlējās atbalstīt noteiktu partiju vai kandidātu. Starp citiem iemesliem tika minēti - gribēja paust savu viedokli (8%), cerības uz labāku nākotni (7,7%) vai vienmēr piedalās visās vēlēšanās.

SAEIMAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA STARP PASAULES SIEVIEŠU POLITISKAJĀM LĪDERĒM

Pasaules sieviešu politisko līderu samits tiek organizēts kopš 2013.gada. Samits ir pulcējis kopā vairākus simtus sieviešu parlamentāriešu, politiķu, ministru, līderes biznesā, zinātnē un pilsoniskajā sabiedrībā no visas pasaules Beļģijā, Ruandā, Etiopijā, Meksikā, Jordānijā, Islandē, Lietuvā un šogad arī 25.-27.jūnijā Tokijā, [Japānā](#). Šogad Pasaules sieviešu politisko līderu samitā īpaša uzmanība tika pievērsta sabiedrības ilgtspējīgas attīstības jautājumam, īpašu uzmanību veltot sieviešu līdzdalības veicināšanai politikā. Saeimas priekšsēdētāja Ināra Mūrniece piedalījās diskusijā par parlamentāriešu lomu iekļaujošas sabiedrības veicināšanā.

INŽENIERKOMUNIKĀCIJU TEHNIKA PROFESIJA = MEITENES

Ievirze uz noteiktas profesijas izvēli notiek jau skolas vecumā, kad skolotāji un vecāki stiprina un atbalsta zēnu un meiteņu intereses noteiktā jomā. Nereti tas tiek darīts, balstoties uz sabiedrībā iesakņojušiem priekšstatiem par katram dzimumam atbilstošāko profesiju, kas būtiski ietekmē bērna nākotnes profesijas izvēli. Kā rezultātā Latvijā darba tirgū ir nozares un profesijas, kurās vērojama izteikta dzimumu segregācija.

Kā norāda Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija ([OECD](#)), zēnu un meiteņu sasniegumu atšķirības dažādās jomās un sabiedrības aizspriedumos balstītu viedokļa veidošanos par „sieviešu un vīriešu” profesijām mazināšanā, būtiska nozīme ir skolās sniegtajam atbalstam un informācijai par karjeras izvēles iespējām, izglītības programmu kvalitātei, kā arī tiešai sadarbībai ar darba devējiem un attiecīgās jomas speciālistiem.

Lai mazinātu “sieviešu un vīriešu” profesiju nostiprināšanos sabiedrības apziņā, Valsts izglītības un attīstības aģentūra piedāvā atbalsta pasākumus – [informācijas resursus](#), kas ļauj zēniem un meitenēm saprast un izvēlēties tālāko izglītību un karjeru, un kas iedrošina, motivē

un ļauj sekot savām interesēm, prasmēm un talantiem, nevis sabiedrības priekšstatiem un stereotipiem. [Inženierkomunikāciju tehnika](#) profesija ir apliecinājums no stereotipiem un aizspriedumiem brīvai izvēlei.

SKOLĒNI VĒLĒTOS, LAI TIKTU ATCELTS ZĒNU UN MEITEŅU DALĪJUMS MĀJTURĪBAS STUNDĀS

“Skola2030” un uzņēmuma "Edurio" veica [aptauju](#) par pašreizējo mācīšanās pieredzi skolās Latvijā, kuras ietvaros tika apjautāti 737 vecāki un 3304 7.-12.klases skolēni no 327 Latvijas skolām. Vecākiem un skolēniem tika vaicāts par, viņuprāt, svarīgiem izglītības mērķiem, nepieciešamajām izmaiņām mācību pieejā un saturā, kā arī citām lietām, ar ko viņi ikdienā saskaras skolā. Aptaujas rezultāti rāda, ka skolēnu ieskatā mājturība turpmāk būtu jāamāca visiem jauniešiem kopā, atceļot meiteņu un zēnu dalījumu šajā mācību stundā. Tādējādi katrs varētu mācīties vēlamu. Turklāt skolēni vēlētos, lai šo stundu saturs tiktu mainīts un modernizēts.

8.klases skolēna citāts:

“OBLIGĀTI JĀTIEK VALĀ NO MEITEŅU UN PUIŠU ATDALĪTAJĀM MĀJTURĪBĀM!! Es vēlos, lai kas nu lasa šo, saprot, cik apgrūtināšas un pazemojošas ir šīs stundas, it īpaši meitenēm, nevaru teikt par puišiem. Viņiem gan jau viss kārtībā griezt savus kociņus ar saviem lielajiem rīkiem. Kāpēc vēl joprojām Latvijas izglītības sistēma paredz, ka meitenes un puiši saņem citādāku izglītību?? Un nē, es nevaru iet zēnu mājturībā, tajā kabinetā nav pietiekams skaits galdu! Tā nav mājturība ar izvēli tekstilapstrādē vai koka apstrādē! Es saprotu pašu mājturības jēgu, ka kaut kas ir jāveido pašam ar rokām, es pati esmu šo pašu priekšmetu mācījusies Anglijā ar pilnībā savādāku pieeju.”

Vaicāti par vēlamajām izmaiņām izglītības saturā, kopumā kā skolēni, tā vecāki atbildēs norāda konkrētas izmaiņas, kas nepieciešamas. Lielākoties skolēni un vecāki ir vienisprātis, ka turpmāk vajadzīgi visi mācību priekšmeti, taču tie jāamāca vairākos līmeņos. Skolēni labprāt mācītos visu mācību priekšmetu pamatlīmeni, taču norāda, ka izvēlei apgūt tos padziļināti būtu jābūt tiem, kuri šīs zināšanas un apgūstamās prasmes saista ar saviem nākotnes plāniem.

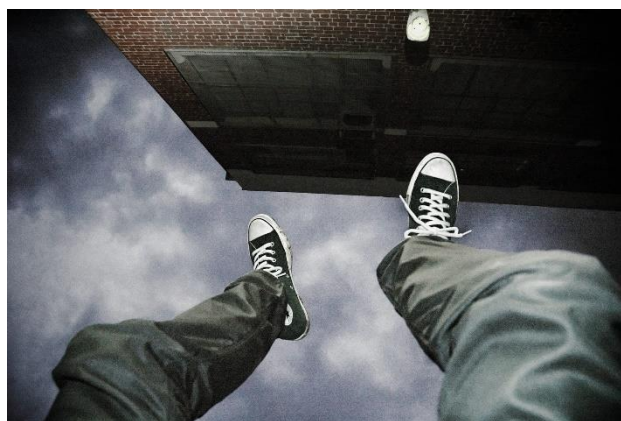
Gandrīz vienisprātis skolēni un vecāki ir par nepieciešamajām izmaiņām vairāku mācību priekšmetu vērtēšanas sistēmās. Piemēram, mūzikas, vizuālās mākslas un sporta stundās nepieciešami skaidri vērtēšanas kritēriji un tādi, kas piemērojami, ņemot vērā individuālo izaugsmi, nevis salīdzinot ar cita sniegumu, norādījuši aptaujātie. Skolēni un vecāki uzskata, ka visi nevar būt vienlīdz talantīgi šajās zinībās, tāpēc vērtēšanas kritērijiem būtu jābūt citādiem, ņemot vērā katra spējas.

Liela daļā atbilžu skolēni un vecāki arī uzsvēruši nepieciešamību vairākus priekšmetus, piemēram, sociālās zinības un ētiku, apvienot vai arī integrēt citos priekšmetos, padarot tos par starpdisciplināriem.

Tāpat skolēni vēlētos, lai tiktu ieviesti vairāki iepriekš nemācīti temati, piemēram, par to, kā izvēlēties nākotnes profesiju, kā labāk saprast sevi un citus, kā labāk sadarboties kolektīvos, kā izgudrot jaunas lietas.

LATVIJAS VĪRIEŠU ZEMĀ DZĪVES ILGUMA CĒĻOŅI

Rūpes par savu veselības stāvokli vīriešiem bieži ir sekundāras, tai skaitā vīrieši retāk meklē palīdzību psiholoģiski grūtos brīžos un biežāk izdara pašnāvības, secināts Korporatīvās atbildības un ilgtspējas institūta sadarbībā ar kompāniju "Kantar" veiktajā pētījumā. Latvijā salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm ir viens no zemākajiem iedzīvotāju dzīves ilgumiem, turklāt vīriešu vidējais dzīves ilgums ir par desmit gadiem mazāks nekā sievietēm. Tas maina ne vien sociālo un emocionālo sabiedrības līdzsvaru nākamajām paaudzēm, bet arī ietekmē ekonomisko attīstību valstī. Tāpēc šī gada [Atbildīga biznesa nedēļā](#) īpaša uzmanība tika pievērsta vīriešu zemā dzīves ilguma cēloņiem.

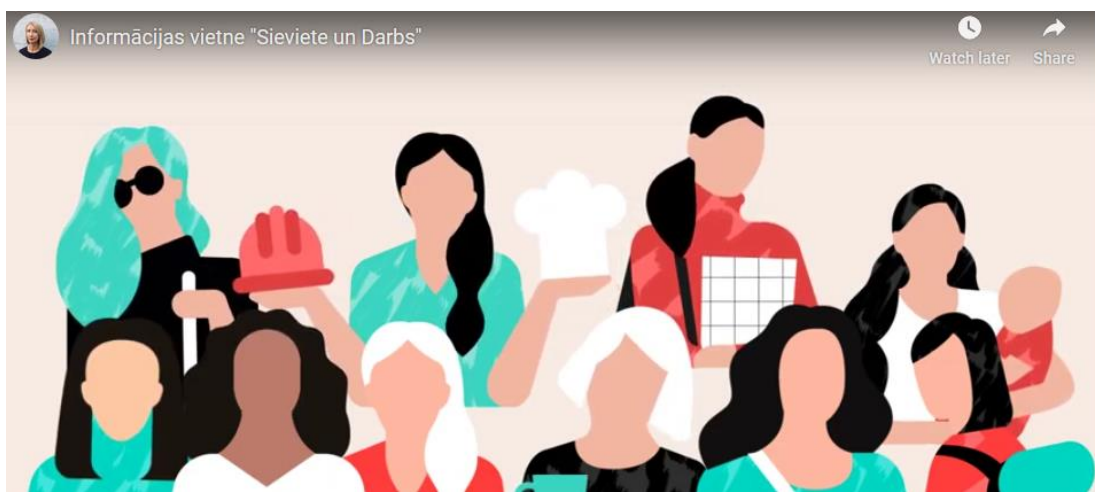
Pētījuma laikā no šī gada maija līdz jūnijam tika aptaujāti 800 iedzīvotāji - gan sievietes, gan vīrieši. No aptaujātajiem vīriešiem lielākā daļa jeb 77% norādījuši, ka ārstu apmeklē nopietnas saslimšanas gadījumā, un 40% vīriešu gaida, kad slimība pati pāries. Vienlaikus no visiem aptaujas dalībniekiem 61% ir pārliecināti, ka vīriešiem jābūt atbildīgiem par finansiālo stabilitāti ģimenē, kas liek ātrāk iegūt finansiālo neatkarību un pamest izglītības sistēmu. Tāpat 41% aptaujāto ir pārliecināti, ka rūpes par finansiālo stabilitāti ģimenē jāuzņemas tikai vīrietim.

Pētnieki secinājuši, ka vīrieši izglītības sistēmu Latvijā pamet daudz agrāk nekā sievietes. Vīrieši biežāk izvēlas pamest izglītības sistēmu, lai sāktu pelnīt, kas, iespējams, liek strādāt nozarēs, kurās ir vairāk risku un biežāk iet bojā nelaimes gadījumos darba vietā.

Aktualizējot vīriešu zemo dzīves ilgumu Latvijā, fotogrāfs Māris Ločmelis izveidojis četrus diptihus "[Izvēles slazdā](#)", kas ataino izplatītākos vīriešu pāragras nāves cēloņus vai paradumus, kas negatīvi ietekmē dzīves ilgumu.

Fotogrāfiju autors Ločmelis pauda pārliecību, ka šis projekts kādam noteikti tiks aizdomāties, un ja izmainīs arī kāda paradumus, tad tas būs kopējs ieguvums sabiedrībai. Vienā no fotogrāfijām redzamais, 2016.gadā dibinātās "Rīgas vīru grupas" dalībnieks Māris Balodis pauda, ka atklātība un ievainojamība ir nākotnes vērtības, kurām vīrietim jāpieņem. Viņš pastāstīja, ka "Rīgas vīru grupā" pulcējās vīrieši, apspriežot sev sāpošas un būtiskas problēmas, tomēr tā nav terapija. Šī biedrība ir palīdzējusi izveidoties arī citām "vīru grupām", kuras Latvijā ir jau astoņas.

INFORMĀCIJAS VIETNES "SIEVIETE UN DARBS"

Šogad pirmo reizi "Latvijas dizaina gada balvas" ietvaros, plašākai sabiedrībai bija iespējams elektroniski nobalsot par savu fināla favorītu. Lielākās publikas simpātijas šogad ieguva Latvijas Mākslas akadēmijas maģistra līmeņa studentes - Vineta Kreigere un Rūta Jumīte ar informācijas vietnes "Sieviete un darbs" [dizaina risinājumu](#).

Informatīvā interneta vietne ir radīta ar mērķi apkopot un sniegt informāciju sievietēm par dažādām darba un uzņēmējdarbības iespējām, kā arī nodokļiem. "Sieviete un darbs" vienuviet viegli saprotamā un pārskatāmā veidā apkopo informāciju, kas aptver 20 likumus un 13 valsts iestādes. Informācija paredzēta 10 dažādām mērķgrupām atbilstoši dzīves situācijai – māmiņai, cilvēkam ar invaliditāti, reemigrantei, pensionārei un tai, kura meklē jaunus darba izaicinājumus vai ir bez darba. Prototipu testēja un atzinīgi novērtēja 97 sievietes kā arī vietējās un ārvalstu žūrijas pārstāvji.

EIROPĀ

DARBA UN ĢIMENES DZĪVES LĪDZSVARA NODROŠINĀŠANA

Eiropas Savienības Padome 13.jūnijā pieņēma [direktīvu](#) par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem, kuras mērķis ir palielināt sieviešu līdzdalību darba tirgū un ar ģimeni saistītu atvaļinājumu izmantošanu, kā arī nodrošināt elastīgu darba režīmu. Direktīva sniedz iespējas darba ņēmējiem saņemt atvaļinājumu, lai aprūpētu piederīgos, kuriem nepieciešams atbalsts.

Šī direktīva ir vēl viens solis ceļā uz sieviešu un vīriešu līdztiesības veicināšanu visā Eiropas Savienībā. Šobrīd vīriešiem ir tikai nelieli stimuli izmantot vecāku vai paternitātes atvaļinājumu vai uzņemties aprūpes pienākumus. Direktīva viņiem sniedz jaunas iespējas to darīt.

Ko paredz direktīva:

- ✓ Paternitātes atvaļinājums vismaz 10 darba dienas – tēvs vai otrs vecāks varēs izmantot paternitātes atvaļinājumu ap bērna dzimšanas laiku, ko apmaksās tādā pašā līmenī, kāds Eiropas Savienībā pašlaik noteikts attiecībā uz grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu (atbilstoši Padomes Direktīvas 92/85/EEK 11. pantam). Tiesībām uz paternitātes atvaļinājumu nepiemēros iepriekšējas nodarbinātības prasību. Tomēr samaksai par paternitātes atvaļinājumu var piemērot sešus mēnešus ilgas iepriekšējās nodarbinātības prasību. Dalībvalstis, kurās ir dāsnākas vecāku atvaļinājuma sistēmas, varēs saglabāt savu pašreizējo valstī noteikto kārtību.
- ✓ Vecāku atvaļinājums – individuālās tiesības uz 4 mēnešus ilgu vecāku atvaļinājumu; no tiem 2 mēnešus vecāki nevar nodot viens otram, un tos apmaksā. Pabalsta apmēru un bērna vecuma ierobežojumu noteiks dalībvalstis.
- ✓ Aprūpētāja atvaļinājums – jauna koncepcija Eiropas Savienības līmenī darba ņēmējiem, kas aprūpē piederīgos, kuriem ir nepieciešama aprūpe vai atbalsts smagu veselības problēmu dēļ. Aprūpētāji tam varēs izmantot 5 darba dienas gadā. Dalībvalstis paredzot šādu atvaļinājumu var izmantot citu atskaites periodu, katru gadījumu izskatot atsevišķi, kā arī tās var ieviest papildu nosacījumus šo tiesību izmantošanai.
- ✓ Elastīgs darba režīms – vecāku tiesības pieprasīt šādu režīmu ir paplašinātas, lai iekļautu arī strādājošus aprūpētājus.

Direktīvas prasības nacionālajā likumdošanā jāpārņem līdz 2022.gada 2.augustam.

PADOMES SECINĀJUMI PAR DARBA SAMAKSAS ATŠĶIRĪBU STARP SIEVIETĒM UN VĪRIEŠIEM

Eiropas Savienības Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju lietu ministru padomē 2019.gada 13.jūnijā tika pieņemti [secinājumi](#), kuros tiek norādīts, ka joprojām pastāv darba samaksas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem. Turklāt šīs atšķirības samazinās ļoti lēnām, un tās rodas nevis izglītības līmeņa, bet gan citu iemeslu dēļ, piemēram, dzimumu segregācija izglītībā, apmācībās un nodarbinātībā, sieviešu iesaiste nepilnā darba laikā u.c.

Secinājumos dalībvalstis tiek aicinātas apzināt esošos pasākumus, pilnveidot tos vai ieviest jaunus pasākumus ar mērķi sekmēt vienādas darba samaksas principa ieviešanu, īstenot pasākumus, lai veicinātu līdztiesību izglītībā un nodarbinātībā, sekmēt darba un ģimenes dzīves saskaņošanu u.c. Vienlaikus Komisija un dalībvalstis tiek aicinātas mazināt dzimumu stereotipus, sekmēt organizāciju un darba vietu kultūru, kas ļautu saskaņot darba un ģimenes dzīvi u.c. Savukārt Komisija tiek aicināta pieņemt atsevišķu stratēģiju dzimumu līdztiesības jomā pēc 2019.gada, vērtēt digitalizācijas ietekmi, kā arī sekmēt labākās pieredzes apmaiņu starp dalībvalstīm.

EIROPAS KOMISIJAS PREZIDENTES URZULAS FON DER LEIENAS PRIORITĀTES

“Mums visiem ir jāpieliek pūles, lai Eiropā valdītu labklājība un sociāls taisnīgums. Nepieciešams nodrošināt vienlīdzību visiem un vienlīdzību visās tās nozīmēs”, kā vienu no prioritātēm sava [darba programmā](#) nākamajiem 5 gadiem min Eiropas Komisijas prezidente.

Eiropas Komisijas prezidente uzsver, ka jebkurā dzīves jomā ir iespējams sasniegt labus rezultātus, ja tiek izmantoti ikviena cilvēka talanti un daudzveidība komandas darbā var sniegt labākus rezultātus. Inovācijas rodas tad, kad apvienojas cilvēki ar dažādu izcelsmi un dažādiem redzējumiem un pieredzi. Ņemot vērā demogrāfiskās problēmas un izaicinājumus, Eiropas Savienība nevar atļauties atstāt neizmantotu cilvēkresursu potenciālu. Tādēļ visiem, kam ir vienādi mērķi, ir jābūt vienādām iespējām. Tāpēc Eiropas

Komisijas prezidente nāks klajā ar jauniem tiesību aktiem diskriminācijas novēršanas jomā. Tāpat Eiropas Savienības līgumā nostiprinātais princips, ka vīrieši un sievietes par vienādu darbu saņem vienādu darba samaksu, būs jaunās Eiropas dzimumu līdztiesības stratēģijas pamatprincips. Eiropas dzimumu līdztiesības stratēģija sistemātiski risinās jautājumu par to, kā likumi ietekmē lēmumus, ko sievietes pieņem savas dzīves laikā: sākt strādāt, vadīt uzņēmumu, saņemt samaksu, apprecēties, audzināt bērnus, pārvaldīt aktīvus un saņemt pensiju. Visos šajos lēmumos ir jānodrošina sievietēm un vīriešiem vienādas juridiskās tiesības.

Eiropas Komisijas prezidente ir apņēmusies rādīt piemēru izvēloties komisāru kolēģiju, vadoties pēc dzimumu līdztiesības principiem.

DIGITĀLĀ PUBLIKĀCIJA “IAM & ES”

Eurostats ir sagatavojis [publikāciju](#) par Ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM), kurā ar īsiem skaidrojumiem un interaktīvu vizualizāciju ir iespēja redzēt un salīdzināt IAM rādītājus Eiropas Savienībā. Publikācija palīdz labāk izprast kādi ir 17 IAM un kāda situācija ir katrā Eiropas Savienības dalībvalstī.

PASAULĒ

VARDARBĪBA UN UZMĀKŠANĀS DARBA VIETĀ

2019.gada 21.jūnijā Ženēvā, Starptautiskās darba konferences 108. sesijas noslēgumā visas pasaules valdības, darba devēji un arodbiedrības nobalsoja par jaunu pasaules standartu - [konvenciju](#) un [rekomendāciju](#) par vardarbības izskaušanu darba pasaulē. Par Konvencijas pieņemšanu nobalsoja 439 delegāti, atturējās 30, bet pret balsoja 7.

Konvencijā definēts jēdziens „vardarbība un uzmākšanās” darbā, ar ko saprot dažāda veida nepieņemamu uzvedību un praksi, vai to draudus, neatkarīgi no tā, vai tie ir vienreizēji vai atkārtoti, kuru mērķis ir radīt fizisku, psiholoģisku, seksuālu vai ekonomisku kaitējumu, un ietver vardarbību un uzmākšanos, kas balstīta uz dzimumu.

Konvencija neizslēdz nevienu un aptver visas darbinieku kategorijas visos nodarbinātības veidos un visos darba aspektos, tostarp pa ceļam uz darbu, darbinieka mājās, darba sociālajos pasākumos, darba devēja organizētajā dzīvošanas vietā, apmācību un komandējumu laikā.

Konvencijā atgādināts dalībvalstīm par atbildību veicināt „vispārējas nulles tolerances vidi”. Dalībvalstis aicinātas Konvenciju ratificēt, kā arī konsultācijās ar darba devēju un darba ņēmēju organizācijām ieviest to praksē.

Konvencija, kas ir juridiski saistošs starptautisks instruments, stāties spēkā 12 mēnešus pēc tam, kad divas dalībvalstis to ir ratificējušas. Rekomendācijā, kas nav juridiski saistoša, sniegtas vadlīnijas par to, kā Konvenciju varētu piemērot.

AKTUĀLI

- ✓ **15.oktobrī Briselē, Beļģijā** tiks publiskots jaunais Eiropas Dzimumu līdztiesības indekss. Plašāka informācija par konferenci pieejama [Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta mājas lapā](#).

Making equality between women and men a reality for all Europeans and beyond